

บทที่ 2

ระเบียบวิธีวิจัยเพื่อการประเมินผลโครงการ

1. วัตถุประสงค์ของการประเมินผล

ในการประเมินผลงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดครั้งนี้ กำหนดวัตถุประสงค์หลักไว้ 2 ประการคือ

1.1 เพื่อประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผล การดำเนินงานของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด การควบคุมพืชเสพติด โครงการพัฒนาที่สูงเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาการปลูกฝิ่นของชาวเขาและด้านการป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติดอย่างเป็นระบบ

1.2 เพื่อหาแนวทางในการประสานงานกับองค์กรระหว่างประเทศ โดยเฉพาะความร่วมมือในระดับภูมิภาค สำหรับป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอย่างเป็นระบบ

2. ขอบเขตของการประเมินผล

ขอบเขตของงานประเมินผลฯ ประกอบด้วยเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

2.1 งาน/โครงการของส่วนราชการที่ได้รับจัดสรรงบประมาณ ที่มีเป้าหมายการดำเนินการเพื่อการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด การควบคุมพืชเสพติด และการป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติด โดยศึกษารายละเอียดจากข้อมูลในส่วนราชการมีอยู่

2.2 ผลการปฏิบัติงานเปรียบเทียบกับเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในแผนปฏิบัติการตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด การควบคุมพืชเสพติดและการป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติด

2.3 ลักษณะการประสานงานทั้งในส่วนภูมิภาค ส่วนกลาง และระหว่างประเทศ

2.4 การมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด การควบคุมพืชเสพติด และการป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติด

2.5 ผลกระทบโดยตรงและโดยอ้อมต่อสภาพแวดล้อม ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการควบคุมพืชเสพติดตามโครงการพัฒนาที่สูง เพื่อแก้ไขปัญหาการปลูกฝิ่นของชาวเขา

2.6 การเปลี่ยนแปลงทัศนคติของชาวเขาอันเนื่องมาจากการควบคุมพืชเสพติด ตามโครงการพัฒนาที่สูงเพื่อแก้ไขปัญหาการปลูกฝิ่นของชาวเขา

2.7 ปัญหาและอุปสรรค

2.8 ข้อเสนอแนะ แนวทางการบริหารจัดการในอนาคต

3. แนวทางและวิธีการศึกษาเพื่อประเมินผล

การดำเนินการศึกษาแบ่งออกเป็นหัวข้อใหญ่ 4 ข้อ คือ

3.1 การศึกษาประสิทธิภาพของงานป้องกัน งานปราบปราม งานควบคุมพืชเสพติด และงานป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติดในช่วงแผนพัฒนาฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534)

3.2 ศึกษาลักษณะการประสานงานในส่วนภูมิภาค ส่วนกลาง และระหว่างประเทศ

3.3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านการป้องกัน ปราบปราม ควบคุมพืชเสพติด และป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติด

3.4 ผลกระทบโดยตรงและอ้อมต่อสภาพแวดล้อม รวมถึงทัศนคติของชาวเขาอันเนื่องจากการควบคุมพืชเสพติดจากโครงการพัฒนาที่สูงที่ดำเนินงานในช่วงแผนพัฒนาฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534)

4. แนวทางศึกษา

4.1 ศึกษาประสิทธิภาพ

หมายถึง การศึกษางานที่มีเป้าหมายการดำเนินงานเพื่อการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด การควบคุมพืชเสพติด และการป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติดของส่วนราชการที่ได้รับการจัดสรรงบประมาณจากทางราชการ โดยศึกษาผลการปฏิบัติงานเปรียบเทียบกับเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในแผนปฏิบัติงาน ตลอดจนศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามการควบคุมพืชเสพติด และการป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติด

4.2 ศึกษาการประสานงาน

หมายถึง การศึกษาลักษณะการประสานงานของหน่วยงานทั้งของรัฐบาลและเอกชนต่าง ๆ ทั้งในส่วนภูมิภาค ส่วนกลาง และระหว่างประเทศ ที่เกี่ยวข้องกับงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด งานควบคุมพืชเสพติด และงานป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติด โดยศึกษาถึงวัตถุประสงค์และเงื่อนไขของการประสานงาน ตลอดจนปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน ทั้งนี้เพื่อให้ได้ระบบที่มีประสิทธิภาพสูงสุดในการประสานงานเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด การควบคุมพืชเสพติด และการป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติด สำหรับเป็นแนวทางการจัดสรรงบประมาณให้แก่ส่วนราชการต่าง ๆ นอกจากนั้นเพื่อให้ได้รูปแบบที่มีประสิทธิภาพสูงสุดในการประสานงานกับองค์กรระหว่างประเทศด้วย

4.3 ศึกษาการมีส่วนร่วม

หมายถึง การศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ควบคุมพืชเสพติด และการป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติด ส่วนร่วมหมายถึงการร่วมมือเต็มใจของประชาชนหรือกลุ่มบุคคลหรือองค์กรเอกชนที่ไม่ใช่หน่วยงานของราชการต่อการแก้ปัญหาเสพติด

4.4 ศึกษาผลกระทบและทัศนคติ

หมายถึง การศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้ง โดยตรงและโดยอ้อมต่อสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการควบคุมพืชเสพติดตามโครงการพัฒนาที่สูงเพื่อแก้ไข ปัญหาการปลูกฝิ่นของชาวไทยภูเขาและศึกษาทัศนคติของชาวไทยภูเขาที่มีต่อการควบคุมพืชเสพติดจาก โครงการพัฒนาที่สูงในปัจจุบันและที่ผ่านมาในอดีต

ในการศึกษาผลกระทบการดำเนินงานของโครงการต่าง ๆ ที่มีต่อสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นผลสืบเนื่อง จากกิจกรรมพัฒนา ได้แก่

1. ด้านการเกษตร (ผลผลิตและปศุสัตว์ การชลประทาน และการตลาด)
2. ด้านการป่าไม้ (การป้องกันรักษาพื้นที่ลุ่มน้ำ การปลูกป่า และการใช้ประโยชน์จากป่า)
3. ด้านการสาธารณสุข (โภชนาการ การสาธารณสุขมูลฐาน การสุขาภิบาล การวางแผน ครอบครัว การบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด และสวัสดิการเด็ก)
4. ด้านการศึกษา (การศึกษาทั้งในและนอกระบบ)
5. ด้านสาธารณูปโภค และโครงสร้างพื้นฐาน (ถนนและน้ำใช้ในหมู่บ้าน)
6. การเปลี่ยนแปลงทัศนคติของชาวเขาอันเนื่องมาจากการควบคุมพืชเสพติด ตาม โครงการพัฒนาที่สูง เพื่อแก้ไขปัญหาการปลูกฝิ่นของชาวเขา

ในการประเมินทัศนคติและการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมาย (ชาวบ้านคณะกรรมการหมู่บ้าน และกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน) ที่มีต่อการพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ จะดำเนินการในหมู่บ้านที่โครงการพัฒนาที่สูง เข้าไปดำเนินการรับผิดชอบ

5. การรวบรวมข้อมูล และเอกสารเกี่ยวกับโครงการ

นักวิจัยได้ทำการประสานงานกับโครงการพัฒนาที่สูงที่จะดำเนินการประเมินผล โดยได้ขอ เอกสารของโครงการทั้งหมด รวม 5 โครงการ คือ โครงการพัฒนาที่สูงไทย-เยอรมัน โครงการพัฒนาที่ สูงดอยแปเปื้อ โครงการพัฒนาที่สูงดอยสามหมื่น โครงการพัฒนาที่สูงดอยยาว-ผาหม่น และโครงการ พัฒนาที่สูงดอยเวียงผา ลักษณะของเอกสารส่วนใหญ่จะประกอบด้วย วิธีการดำเนินงาน กิจกรรมและ แผนงานด้านต่าง ๆ ที่ดำเนินงานโครงการฯ เช่น กิจกรรมด้านการพัฒนาการเกษตร การพัฒนาปัจจัย พื้นฐาน การพัฒนาสาธารณสุขและสวัสดิการเด็ก การพัฒนาการศึกษา การพัฒนาการป่าไม้ รวมทั้ง การบริหารงานปกครองการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารเบื้องต้น

ในขั้นตอนนี้นักวิจัยได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารของโครงการทั้ง 5 โครงการ โดยแบ่งผลของการวิเคราะห์เป็นด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ด้านการเกษตร ประกอบด้วย ผลผลิตและปศุสัตว์ การชลประทาน และการตลาด
2. ด้านการป่าไม้ ประกอบด้วย การป้องกันรักษาพื้นที่ลุ่มน้ำ การปลูกป่า และการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าอย่างถูกต้อง
3. ด้านการสาธารณสุข ประกอบด้วย ภาวะโภชนา การสาธารณสุขมูลฐาน การสุขภาพิบาล การวางแผนครอบครัว การบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด และสวัสดิการเด็ก
4. ด้านการศึกษา ประกอบด้วย การศึกษาทั้งในและนอกระบบ
5. ด้านสาธารณูปโภค และโครงสร้างพื้นฐาน ประกอบด้วย ถนน และน้ำใช้ในหมู่บ้าน

6. การสร้างกรอบในการประเมินผล

ขั้นตอนนี้ได้กำหนดกรอบของการประเมินผลโดยอาศัยแนวทางการศึกษาที่กำหนดไว้ในรายละเอียดและเงื่อนไขของการประเมินผลงาน และโครงการ (TOR: Terms of Reference) เป็นหลัก กล่าวคือ เป็นการกำหนดกรอบการประเมินผลกิจกรรมอันเกิดขึ้นเนื่องมาจากการปฏิบัติงานและวางแผนของโครงการเป็นหลัก รวมทั้งศึกษาถึงการเข้ามามีส่วนร่วมของชาวบ้านในกิจกรรมการพัฒนานั้น ตลอดจนทัศนคติของชาวบ้านที่มีต่อกิจกรรมของโครงการ

อย่างไรก็ตามการสร้างกรอบในการประเมินผลครั้งนี้ คณะผู้วิจัย ได้ใช้วิธีการที่เรียกว่า "การติดตามผลหลังโครงการ" หรือ "Post-Project Follow-up Studies" เป็นกรอบในการประเมินผลโครงการ (นิศา ชูโต: 2536) ประกอบกับวิธีการทางสถิติเชิงบรรยายเป็นหลัก รวมทั้งการทำ Focus Group Discussion และการสังเกตการณ์ของคณะผู้วิจัย

7. การสำรวจข้อมูลภาคสนามเบื้องต้น

ขั้นตอนนี้คณะผู้วิจัยได้ออกไปพูดคุยและสอบถามความเห็นของเจ้าหน้าที่โครงการทั้ง 5 โครงการ เกี่ยวกับกิจกรรมการพัฒนาด้านต่าง ๆ เช่น การเกษตร การป่าไม้ การสาธารณสุข การศึกษา สาธารณูปโภค และโครงสร้างพื้นฐาน ตลอดจนการศึกษาพื้นที่และหมู่บ้านที่จะเข้าไปสำรวจเก็บรวบรวมข้อมูล ปรากฏว่าในพื้นที่โครงการพัฒนาที่สูงคอยแปเปื่อ มีเพียงหมู่บ้านเรกะติเท่านั้นที่สามารถเดินทางได้โดยรถยนต์ นอกนั้นจะต้องใช้ทางเดินเท้าทุกหมู่บ้าน ส่วนโครงการพัฒนาที่สูงไทย-เยอรมัน โครงการพัฒนาที่สูงคอยยาว-ผาหม่น และโครงการพัฒนาที่สูงคอยเวียงผานั้น สามารถเดินทางโดยรถยนต์ได้ทุกหมู่บ้าน สำหรับโครงการพัฒนาที่สูงคอยสามหมื่นนั้น หมู่บ้านแม่จอกหลวงเท่านั้นที่จะต้องเดินเท้า ส่วนหมู่บ้านอื่นสามารถเดินทางได้โดยทางรถยนต์

8. กลุ่มตัวอย่างและการสุ่มตัวอย่าง

การศึกษาผลกระทบของโครงการที่มีต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเขาในครั้งนี้ ได้ศึกษากลุ่มชาวเขา คือ ลาหู่ กะเหรี่ยง (โป่ว สะกอ) อาข่า ไทยใหญ่ จีนฮ่อ ละว้า ม้ง เข่า และเผ่าลีซู

โดยอาศัยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multistage Stratified Random Sampling) ตามลำดับดังนี้

ขั้นที่ 1 เลือกเผ่าตัวอย่าง

ขั้นที่ 2 เลือกหมู่บ้านตัวอย่าง

ขั้นที่ 3 เลือกครัวเรือนตัวอย่าง

สำหรับการเลือกครัวเรือนตัวอย่างนั้นได้สูตรของ Slovin (Sevilla et al., 1984) คือ

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2} \quad N = \text{population size}$$

$$e = \text{desired margin of error at 5\%}$$

n = a sample size

จากวิธีการคัดเลือกสุ่มตัวอย่างดังกล่าว จึงได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการประเมินผลครั้งนี้รวมทั้งสิ้น 1,087 ครัวเรือน จากจำนวน 58 หมู่บ้าน ดังตารางต่อไปนี้

โครงการพัฒนาที่สูง	จำนวนครัวเรือนในพื้นที่โครงการ	จำนวนหมู่บ้านที่สุ่มตัวอย่าง	จำนวนครัวเรือนที่สุ่มตัวอย่าง	จำนวนครัวเรือนที่เก็บรวบรวมข้อมูล
ไทย - เยอรมัน	958	15	281	293
คอยยาว - ผาหม่น	517	8	226	231
คอยเวียงผา	457	11	213	213
สามหมื่น	348	10	178	235
คอยแปเปือ	483	14	189	215
รวม	2,763	58	1,087	1,187

อย่างไรก็ตาม หลังจากได้เข้าทำการสำรวจเพื่อประเมินผลในพื้นที่โครงการแล้ว ได้พบกรณีของตัวอย่างครัวเรือนที่น่าสนใจ จึงทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมจากจำนวนที่สุ่มตัวอย่างไว้ ทำให้ได้ครัวเรือนตัวอย่างเพิ่มขึ้นจากเดิมคือ 1,087 เป็น 1,187 ครัวเรือน

ทางด้านการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการจัดสนทนากลุ่ม(Focus Group Discussion) นั้นหลังจากคณะผู้วิจัย ได้ทราบข้อมูลขั้นต้นจากการวิเคราะห์แต่ละโครงการพัฒนาที่สูงแล้ว จะนำเอาข้อมูลมาประกอบการพิจารณาเพื่อกำหนดแนวทางสำหรับคำถามการสนทนากลุ่ม ซึ่งทางสถาบันวิจัยฯ

จะออกไปดำเนินงานในพื้นที่ของแต่ละโครงการ โดยเชิญคณะกรรมการหมู่บ้าน กลุ่มสตรี และผู้ทรงคุณวุฒิประจำหมู่บ้าน ซึ่งคาดว่าจะป็นกลุ่มที่สามารถตอบประเด็นคำถามที่การประเมินครั้งนี้สนใจศึกษาได้ดีที่สุด จำนวนผู้แทนกลุ่มที่จะเชิญมาสนทนาคั้งนี้ประมาณ 10-15 คน ทั้งนี้เพราะจะเป็นกลุ่มที่มีลักษณะการสนทนาโต้ตอบและโต้แย้งกันดีที่สุด และเป็นขนาดกลุ่มที่ก่อให้เกิดลักษณะที่เปิดเผยกว้างที่จะให้ผู้ร่วมสนทนาทุกคนไม่อายเคอะเขิน และแต่ละคนสามารถวิพากษ์วิจารณ์ได้ดีที่สุด

การดำเนินการเก็บข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้ ได้ดำเนินการช่วงระหว่างวันที่ 1-3 พฤษภาคม พ.ศ. 2538 ประกอบด้วยชื่อหมู่บ้านในแต่ละโครงการดังนี้

1. บ้านห้วยบุ๋หลวง อำเภออ้อมก้อย จังหวัดเชียงใหม่ อยู่ในเขตพื้นที่โครงการพัฒนาที่สูง ดอยแปเปื่อ
2. บ้านห้วยน้ำดัง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ อยู่ในเขตพื้นที่โครงการพัฒนาที่สูงสามหมื่น
3. บ้านห้วยมะฆาง อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย อยู่ในเขตพื้นที่โครงการพัฒนาที่สูง ไทย-เยอรมัน
4. บ้านห้วยมะเคือ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย อยู่ในเขตพื้นที่โครงการพัฒนาที่สูง ดอยเวียงผา
5. บ้านทรายทอง ถึงอำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย อยู่ในเขตพื้นที่โครงการพัฒนาที่สูง ดอยยาว-ผาหม่น

9. การสร้างแบบสัมภาษณ์ระดับครัวเรือน

หลังจากได้ตรวจสอบกิจกรรมการพัฒนาในแต่ละโครงการแล้ว การกำหนดคำถามในแบบสัมภาษณ์ได้ถูกเลือก โดยอาศัยกิจกรรมการพัฒนาของแต่ละโครงการเป็นหลัก แบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นประกอบด้วย 7 ส่วน สำคัญ ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับหัวหน้าครัวเรือน
2. ข้อมูลเกี่ยวกับการเกษตรการผลิตพืชอาหารและพืชเศรษฐกิจ
3. ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมด้านป่าไม้
4. ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมด้านสาธารณสุข
5. ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมด้านการศึกษา
6. ข้อมูลเกี่ยวกับด้านสาธารณูปโภค และโครงสร้างพื้นฐาน
7. ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมของโครงการ (หน่วยอื่นที่ดำเนินงานโดยเอกชนและราชการที่ไม่ใช่กิจกรรมของโครงการ) แบบสัมภาษณ์นี้จะนำไปทำการทดสอบอีกครั้งหนึ่งก่อนเริ่มเก็บรวบรวมข้อมูลจริง

10. การคัดเลือกพนักงานสัมภาษณ์ชาวไทยภูเขา

คณะผู้วิจัยได้ประกาศรับสมัครชาวไทยภูเขาเพื่อคัดเลือกเป็นพนักงานสัมภาษณ์ของโครงการวิจัยและประเมินผลดังรายละเอียดต่อไปนี้

10.1 คุณสมบัติผู้สมัคร

10.1.1 เป็นชาวไทยภูเขาเผ่าต่าง ๆ คือ เผ่ากะเหรี่ยง ม้ง ลาหู่ ลีซอ เข่าและอาข่า เพศชาย หรือหญิง

10.1.2 วุฒิมัธยมศึกษาตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือ ม.3 ขึ้นไป

10.1.3 มีประสบการณ์ด้านการเก็บข้อมูลและพูดภาษาชาวไทยภูเขาได้มากกว่า 1 ภาษา

10.1.4 พูดเขียน ภาษาไทยได้เป็นอย่างดี

สำหรับจำนวนพนักงานสัมภาษณ์นั้น ทางคณะผู้วิจัยได้จัดแบ่งพนักงานสัมภาษณ์ออกเป็นเผ่าต่าง ๆ ตามพื้นที่โครงการที่จะเข้าไปเก็บข้อมูล รวม 5 โครงการ ดังนี้

- เผ่ากะเหรี่ยงโปรว์	6 คน
- เผ่ากะเหรี่ยงสกอร์	5 คน
- เผ่าลีซอ	6 คน
- เผ่ามูเซอ (ลาหู่)	5 คน
- เผ่าม้ง	6 คน
- เผ่าอาข่า (อีโก้)	3 คน
รวม	31 คน

11. การคัดเลือกครัวเรือนตัวอย่าง

11.1 ก่อนที่จะเริ่มปฏิบัติงานสัมภาษณ์ ให้หัวหน้าทีมทุกทีมเข้าพบผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้ที่ผู้ใหญ่บ้านมอบหมายให้ทุกหมู่บ้าน เพื่อตกลงเกี่ยวกับการนัดหมายและสอบถามรายละเอียดต่าง ๆ ของจำนวนครัวเรือนและอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

11.2 ในกรณีที่หมู่บ้านใดแบ่งออกเป็นหมู่บ้านเล็ก หรือห่อมบ้าน หรือป๊อก ที่กระจายกันออกไป จะพิจารณาว่า จำนวนครัวเรือนที่จะทำการสัมภาษณ์จะต้องให้ได้สัดส่วนกับจำนวนครัวเรือนรวมทั้งหมดของหมู่บ้าน

11.3 สำหรับหมู่บ้านที่ยังไม่มีหมายเลขที่บ้านอย่างเป็นทางการ ก็ให้พิจารณาโดยการนับบ้านหลังแรก เมื่อเข้าถึงหมู่บ้านเป็นบ้านหมายเลขที่ 1 นับต่อ ๆ ไปถึงบ้านหลังสุดท้าย

11.4 ในกรณีที่หมู่บ้านใดมีจำนวนเผ่ามากกว่า 1 เผ่า ให้พิจารณาจำนวนครัวเรือนรวมของแต่ละเผ่าเป็นหลัก แล้วให้เฉลี่ยตามสัดส่วน

11.5 หมู่บ้านไหนที่มีหมายเลขที่บ้านแล้ว ก็ให้เลือกสุ่มตัวอย่างตามความน่าจะเป็นไปได้ตามที่ได้กำหนดไว้ เช่น อาจเลือกโดยเว้น ช่วงบ้านเลขที่ 1, 3, 5 หรือ 2, 4, 6, หรือ 1, 4, 8 ฯลฯ จนถึงเลขที่สุดท้าย ทั้งนี้ให้เป็นไปตามความเหมาะสมและจำนวนประชากร

11.6 ครัวเรือนใดที่ได้รับการคัดเลือกแล้ว ปรากฏว่าหัวหน้าครัวเรือนไม่อยู่หรือไม่สามารถจะให้ข้อมูลได้ ก็ให้สมาชิกคนใดคนหนึ่งในครัวเรือนเดียวกันที่บรรลุนิติภาวะ (20 ปี) และทราบเรื่องเกี่ยวกับโครงการเป็นผู้ตอบ แต่ถ้าไม่มีเลขก็ให้เข้าไปเลือกสัมภาษณ์ครัวเรือนอื่นแทน

11.7 ถ้าหากครัวเรือนที่ได้รับการคัดเลือกแล้ว ปรากฏว่าเป็นครัวเรือนที่ย้ายเข้ามาตั้งในหมู่บ้านหลังจากที่โครงการฯ นั้นสิ้นสุดลงก็ไม่ต้องถาม ให้เข้าไปเลือกสัมภาษณ์ครัวเรือนอื่นแทน

12. การสร้างคู่มือและการฝึกอบรมพนักงานสัมภาษณ์

เพื่อให้นักวิจัยและพนักงานสัมภาษณ์มีความรู้ ความเข้าใจประเด็นการสอบถามคำถามในแต่ละตอนนั้นเป็นไปในแนวทางเดียวกัน ตลอดจนการประพฤตินของพนักงานสัมภาษณ์ สถาบันวิจัยฯ จัดให้มีการอบรมพนักงานสัมภาษณ์ และได้จัดทำคู่มือให้พนักงานสัมภาษณ์ โดยเน้นหัวข้อคำถามที่คาดว่าจะมีปัญหาในการตอบ หรือมีปัญหาในการตีความหมาย ซึ่งต้องการที่จะได้คำตอบที่ชัดเจนและจะต้องวางกรอบไว้ให้แน่นอน โดยเฉพาะเกี่ยวกับเรื่องระยะเวลา เพื่อเป็นแนวการถาม และใช้เป็นแนวการตอบ รวมทั้งข้อพึงปฏิบัติและข้อห้ามต่าง ๆ เป็นต้น

13. การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

เนื่องจากสภาวะอากาศในปีนี้ค่อนข้างแปรปรวนและหนาวจัด สถาบันวิจัยฯ จึงได้ทำการปรับเปลี่ยนแผนการดำเนินงานเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามทั้ง 5 โครงการใหม่ โดยเฉพาะหลังจากที่สถาบันวิจัยฯ ได้ทำการฝึกอบรมเกี่ยวกับเทคนิคและวิธีการสัมภาษณ์ ตลอดจนการทำความเข้าใจแบบสอบถามแต่ละตอน รวมถึงกระทั่งการทดสอบแบบสอบถามในพื้นที่โครงการพัฒนาที่สูงไทย - นอร์เวย์ ตำบลบ่อแก้ว อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 4 หมู่บ้าน เมื่อต้นเดือนตุลาคม ถึงกลางเดือนพฤศจิกายน 2537 ที่ผ่านมา

การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามจริงนั้น ได้กำหนดแบบปฏิบัติใหม่ โดยเริ่มตั้งแต่วันที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ. 2537 ในพื้นที่โครงการพัฒนาที่สูงไทย-เยอรมัน เขตลุ่มน้ำตาง กิ่งอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นโครงการแรก โดยรวมพนักงานสัมภาษณ์ทุกทีม หลังจากแล้วเสร็จจึงได้แบ่งทีมปฏิบัติงานกระจายออกไปตามพื้นที่ที่นักวิจัยและพนักงานสัมภาษณ์แต่ละทีมรับผิดชอบตามแผน ซึ่งผลการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้ง 5 โครงการ ได้เสร็จสิ้นไปแล้วเมื่อวันที่ 5 มกราคม พ.ศ. 2538 นับเป็นการเสร็จสิ้นก่อนแผนงานที่กำหนดไว้ คือประมาณกลางเดือนมกราคม พ.ศ. 2538 นอกจากนี้

สถาบันวิจัยฯ ได้ปรับเปลี่ยนจำนวนพนักงานสัมภาษณ์จากเดิมที่กำหนดไว้ 16 คน เพิ่มเป็น 31 คน และเพิ่มผู้ประสานงานอีก 2 คน และเดิมที่ได้กำหนดการแบ่งทีมพนักงานสัมภาษณ์ไว้เป็น 3 ทีม ก็ต้องมีการปรับเปลี่ยนเป็น 5 ทีม ในแต่ละทีมต้องใช้รถยนต์ขับเคลื่อนด้วย 4 ล้อ (4 WD) เพิ่มอีก 2 คัน รวมเป็น 5 คัน แต่อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าจะมีการปรับเปลี่ยนแผนการทำงานให้ดีขึ้น และมีค่าใช้จ่ายเพิ่มก็ตาม สถาบันวิจัยฯ ก็ได้ตระหนักถึงความจำเป็น และพยายามที่จะควบคุมการใช้จ่ายให้อยู่ในวงเงินที่ได้รับอนุมัติทุกประการ

สำหรับรายละเอียดของผลการออกเก็บรวบรวมข้อมูลสนามแต่ละโครงการนั้น สรุปภาพรวมได้ดังต่อไปนี้

ชื่อ โครงการพัฒนาที่สูง	จำนวนครัวเรือน รวมทั้งหมด	จำนวนครัวเรือน ที่คัดเลือกสัมภาษณ์
1. โครงการพัฒนาที่สูงไทย-เยอรมัน	1,043	290
2. โครงการพัฒนาที่สูงคอยยาว-ผาหม่น	517	236
3. โครงการพัฒนาที่สูงสามหมื่น	348	178
4. โครงการพัฒนาที่สูงคอยเวียงผา	457	213
5. โครงการพัฒนาที่สูงคอยแปเปื้อ	483	189
รวมจำนวนทั้งสิ้น	2,848	1,106

14. ปัญหาและอุปสรรคระหว่างการปฏิบัติงานสนาม พอสรุปได้ คือ

13.1 ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามของหัวหน้าครัวเรือนที่ได้รับการสุ่มตัวอย่าง เนื่องจากบางหมู่บ้านอยู่ในช่วงของการเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าว หัวหน้าครัวเรือนบางคนต้องออกไปนอนค้างตามไร่นาของตัวเอง ทำให้พนักงานสัมภาษณ์ไม่สามารถจะตามไปสัมภาษณ์ถึงไร่นาได้ ต้องหาครัวเรือนอื่นแทน

13.2 การประสานงานระหว่างทีมงานวิจัยและผู้นำหมู่บ้านพบว่า เก็บทุกโครงการพัฒนาที่สูงจะไม่มีเจ้าหน้าที่ระดับสนามในการที่จะช่วยในการประสานงานให้ผู้นำหมู่บ้านทราบก่อน ทีมงานวิจัยต้องเสียเวลาเพื่อไปแจ้งล่วงหน้าให้ผู้นำหมู่บ้านที่ได้รับการคัดเลือกทราบก่อนเข้าทำการสัมภาษณ์

13.3 เส้นทางคมนาคม เนื่องจากระหว่างวันที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ. 2537 ถึงวันที่ 6 ธันวาคม พ.ศ. 2537 สภาพอากาศแปรปรวน มีฝนตกอย่างหนัก ทำให้การเก็บข้อมูลล่าช้ากว่าแผนงานที่กำหนดไว้บ้าง แต่อย่างไรก็ตาม หลังจากนั้นสภาพของฝนก็ลดลง นอกจากนี้ บางโครงการพบว่าการเดินทางระหว่างหมู่บ้านต้องใช้การเดินทางด้วยเท้าเพียงอย่างเดียว โดยเฉพาะโครงการพัฒนาที่สูงคอยแปเปื้อ ได้สร้างความลำบากให้กับพนักงานสัมภาษณ์ เพราะต้องเดินทางไปให้ทันเวลาที่แผนงานกำหนดไว้

13.4 ในช่วงเทศกาลและประเพณี พบว่าในหมู่บ้านที่นับถือศาสนาคริสต์ ทีมงานสัมภาษณ์ ไม่สามารถจะเก็บข้อมูลได้ โดยเฉพาะในวันอาทิตย์ที่ทุกคนจะต้องไปนมัสการที่โบสถ์และในช่วง เทศกาลวันคริสตมาส และเทศกาลขึ้นปีใหม่ของชาวไทยภูเขาบางเผ่า เช่น เผ่าม้ง ลาหู่ เป็นต้น

15. การประมวลผล ป้อนข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลขั้นต้น

หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลระดับสนามทั้ง 5 โครงการฯ แล้วเสร็จ ได้นำมาประมวลผลและ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ของสถาบันวิจัยฯ เพื่อบันทึกข้อมูล จำนวน 3 เครื่อง โดยมี อาจารย์ และนักวิจัย ที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านคอมพิวเตอร์ และมีนักศึกษาเป็นผู้ช่วยป้อนข้อมูล และจัดบันทึกประเด็นคำตอบที่เป็นคำถามปลายเปิดในแต่ละตอนของแบบสอบถาม คือ ด้านการเกษตร การป่าไม้ การสาธารณสุข การศึกษา สาธารณูปโภค และคำถามเกี่ยวกับเรื่องทัศนคติของชาวเขาที่มี ต่อการยอมรับกิจกรรมของโครงการฯ และป้อนข้อมูลในโปรแกรม Dbase IV เรียบร้อยแล้ว โดยใช้ โปรแกรมSPSS (Statistical Package for Social Sciences) เป็นโปรแกรมในการวิเคราะห์ข้อมูล

16. การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

หลังจากสถาบันวิจัยฯ ได้ทราบข้อมูลขั้นต้นจากการวิเคราะห์แต่ละโครงการพัฒนาที่สูงแล้ว จะนำเอาข้อมูลมาประกอบการพิจารณาเพื่อกำหนดแนวทางสำหรับคำถามการสนทนากลุ่ม ซึ่งสถาบัน วิจัยฯ จะออกไปดำเนินงานในพื้นที่ของแต่ละโครงการ โดยเชิญคณะกรรมการหมู่บ้าน และผู้นำหมู่บ้าน ซึ่งถือว่าเป็น Key Informants และคาดว่าเป็นกลุ่มที่สามารถตอบประเด็นคำถามที่การประเมินผลครั้งนี้ สนใจศึกษาได้ดีที่สุด จำนวนกลุ่มที่จะเชิญมาสนทนาครั้งนี้ ประมาณ 10 คน ทั้งนี้เพราะจะเป็นกลุ่มที่มี ลักษณะการสนทนาตอบโต้และโต้แย้งกันดีที่สุด และเป็นขนาดกลุ่มที่ก่อให้เกิดลักษณะที่เปิดกว้าง ที่จะให้ผู้ร่วมสนทนาทุกคนไม่อายและแต่ละคนสามารถวิพากษ์วิจารณ์ได้ดีที่สุด การดำเนินการเก็บ ข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพนี้ ได้ดำเนินการไประหว่างวันที่ 1-3 พฤษภาคม พ.ศ. 2538 ประกอบด้วย

- 1.บ้านห้วยมะฆาง อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย เขตพื้นที่โครงการพัฒนาที่สูงไทย-เยอรมัน
- 2.บ้านทรายทอง กิ่งอำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย เขตพื้นที่โครงการพัฒนาที่สูงคอยาว-ผาหม่น
- 3.บ้านห้วยน้ำคิง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ เขตพื้นที่โครงการพัฒนาที่สูงสามหมื่น
- 4.บ้านห้วยมะเคือ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย เขตพื้นที่โครงการพัฒนาที่สูงคอยเวียงผา
- 5.บ้านห้วยปูลหวง อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ เขตพื้นที่โครงการพัฒนาที่สูงคอยแปเปือ

17. การวิเคราะห์ผลข้อมูลขั้นสุดท้าย

หลังจากการวิเคราะห์ผลข้อมูลขั้นต้นแล้วเสร็จ จะนำข้อมูลที่ได้รับมาตรวจสอบเพื่อเช็ความสมบูรณ์ถูกต้อง สำหรับข้อมูลจากการจัดสนทนากลุ่มนั้น สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยพายัพ จะได้นำข้อมูลที่ได้รับ โดยเฉพาะจุดประเด็นสำคัญของคำตอบในการวิเคราะห์จะอยู่ที่บทของการสนทนา แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันของสมาชิกภายในกลุ่ม ซึ่งสามารถมองภาพรวมของการสนทนาเป็นอย่างไร จะช่วยให้การวิเคราะห์เข้าใจข้อมูลอย่างถูกต้อง ดังนั้นจึงสามารถนำคำตอบมาตรวจสอบหาความชัดเจนของเหตุผลกันได้ เมื่อรับข้อมูลครบถ้วนแล้วจะนำมาเขียนเป็นรายงานการวิจัยฉบับร่างต่อไป

18. การประชุมระดมความคิดเห็นเพื่อเสนอปัญหาและข้อเสนอแนะ

นอกจากคณะผู้วิจัยจะได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสารของแต่ละโครงการ และการเก็บรวบรวมข้อมูลระดับสนาม ตลอดจนการจัดสนทนากลุ่มแล้ว เพื่อให้เกิดประโยชน์ตามเจตนารมณ์ของการประเมินผลรวมทั้งการชี้ให้เห็นถึงข้อบกพร่อง และปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ คณะผู้วิจัยยังได้เชิญผู้แทนของโครงการ ตั้งแต่ฝ่ายบริหาร โครงการงานนโยบาย และงานระดับสนามมาร่วมประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นต่อประเด็นปัญหาและข้อเสนอแนะโดยภาพรวมต่อการดำเนินงานตามโครงการที่รับผิดชอบอีกครั้งหนึ่ง

19. การประชุมทบทวนรายงานและส่งรายงานฉบับสมบูรณ์

เมื่อขั้นตอนการเขียนฉบับร่างของรายงานการวิจัยแล้วเสร็จคณะผู้วิจัย สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยพายัพ จะร่วมกับคณะประเมินผลจากสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อร่วมกันพิจารณาตรวจสอบข้อมูลที่ได้รับทั้งหมดว่ามีส่วนไหนบ้างไม่สมบูรณ์ ต้องปรับปรุงแก้ไข หลังจากนั้นก็ได้ปรับปรุงแก้ไขเป็นครั้งสุดท้าย เพื่อจัดทำเป็นรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ส่งให้สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและสำนักงบประมาณ สำนักนายกรัฐมนตรี ต่อไป